

ТИЧИНА В. П.,
аспірант кафедри міжнародного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 341.1:330.34

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБІЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

У статті досліджено сутність глобалізації як нової форми суспільного розвитку, що дало змогу розкрити основні механізми його управління. Визначено роль міжнародних фінансових організацій у глобальному управлінні людським розвитком. Розглянуто важливість місії Організації економічного співробітництва та розвитку в контексті розгортання процесів глобалізації, визначено її роль та основні напрями діяльності в побудові глобального управління.

Ключові слова: глобалізація, глобальне управління, міжнародні фінансові організації, Організація економічного співробітництва та розвитку, міжнародно-економічний розвиток.

В статье исследована сущность глобализации как новой формы общественного развития, что позволило раскрыть основные механизмы его управления. Определена роль международных финансовых организаций в глобальном управлении человеческим развитием. Рассмотрена важность миссии Организации экономического сотрудничества и развития в контексте развертывания процессов глобализации, определена ее роль и основные направления деятельности в построении глобального управления.

Ключевые слова: глобализация, глобальное управление, международные финансовые организации, Организация экономического сотрудничества и развития, международно-экономическое развитие.

The paper investigates the essence of globalization as a new form of social development, which helped to uncover the basic mechanisms of its management. It is determined the role of international financial institutions in the global management of human development. In the article is considered the importance of the OECD's mission in the context of the expansion of globalization, defined its role and main activities in building global governance.

Key words: globalization, global governance, international economic organizations, Organization for Economic Cooperation and Development, international economic development.

Вступ. Усі тенденції суспільного розвитку сьогодні свідчать про виникнення такої форми суспільного розвитку, як глобалізація. Основною характеристикою процесу глобалізації, що відбувається, є екстраполяція ліберально-демократичних цінностей на всі регіони без винятку. Це означає, що політичні, економічні, правові та інші системи всіх країн світу стають ідентичними і взаємозалежність держав досягає небувалих масштабів. До цього часу народи та культури ніколи не були такі залежні один від одного. Проблеми, що виникають у будь-якій точці світу, миттєво відображаються на всьому світі. Процес глобалізації приводить до створення єдиного світового співтовариства, в якому формуються єдині норми, інститути та культурні цінності [3].

На сучасному етапі більшість країн світу, у тому числі й Україна, стоять перед нагальною потребою забезпечення сталого економічного розвитку. Це питання набуває особливого значення в контексті розгортання процесів глобалізації та інтеграції. Разом із тим успішне вирішення згаданих проблем багато в чому залежить від рівня та ефективності міжнародної кооперації. Усе це обумовлює необхідність більш детального вивчення досвіду та практики діяльності провідних міжнародних організацій із питань забезпечення економічного розвитку.

В останні роки науковому вивченню проблем розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації почала приділятися значна увага. Так, серед вітчизняних та іноземних науковців, що досліджували різні аспекти цієї проблематики, слід виділити О. Батанова, М. Баймуратова, В. Борденюка, Дж. Вільямсона, Р. Герцога, А. Гука, К. Деві, Д. Джексона, А. Делькампа, А. Зарді, М. Канавець, В. Князева, В. Кравченка, В. Куйбиду, М. Марку, Н. Мікулу, О. Молодцова, Т. Пахомову, М. Пухтинського, А. Ткачука.

Постановка завдання. Мета статті – визначення суті глобального управління людським розвитком з боку міжнародних організацій на прикладі діяльності Організації економічного співробітництва та розвитку.

Результати дослідження. Перші ознаки глобального ринку капіталу з'явилися ще в 50–60 х рр. XX ст., коли почав формуватися ринок євровалют. У 70–80 х рр. зростання міжнародного руху капіталу та інтеграція національних ринків капіталу та ринку євровалют значно посилювалися. У 90-ті рр. ці тенденції набрали особливо великого розмаху. На думку Хорста Келлера, экс-голови МВФ, глобальна економіка кінця XX ст. була навіть набагато більш інтегрованою, ніж у цей час [1].

Сьогодні світова економіка більше не являє собою просту сукупність національних економік, які розгортають взаємне економічне співробітництво, вона стає єдиним ринком і виробничою зоною з національними та регіональними секторами. На глобальному рівні виникають нові ринки, з'являються нові інструменти, розробляються нові правила регулювання міжнародних відносин у вигляді багатосторонніх угод із питань економічного співробітництва. Взаємозалежність країн стає однією з найістотніших рис процесу глобалізації світової економіки. Така взаємозалежність дедалі більше зумовлює координацію діяльності держав у вирішенні не тільки економічних і політичних, а й інших глобальних проблем (екологічних, гуманітарних та ін.).

Глобалізація як всесвітній процес, з одного боку, стандартизує структурні елементи економік держав, сприяє їх об'єднанню в єдину світову систему, забезпечує динамізм міжнародних економічних відносин, сприяє паритетному розподілу соціально-політичного, економічного та культурного потенціалу в межах країни [2, с. 456], а це, у свою чергу, зумовлює розповсюдження прогресивних ідей і технологій. З іншого боку, поглиблюється розрив у рівнях розвитку між найрозвиненішими й найбіднішими країнами, посилюється відмінність соціально-економічного розвитку всередині держав.

Отже, можна побачити, що оцінка такого явища, як глобалізація, неоднозначна, але незважаючи на свої негативні наслідки, на сьогодні це – процес, який є неминучим і якого в сучасному світі неможливо уникнути.

Багато вчених переконані, що подолання негативних наслідків глобалізації та вирішення пов'язаних із цим проблем вимагає встановлення глобального управління. Безпосередньо проблеми глобального управління знайшли своє висвітлення в працях Дж. Розенау (J. Rosenau), А. Наджама (Adil Najam), Т. Вайсса (Th. Weiss), Р. Такура (R. Thakur), які не тільки ретельно проаналізували поняття «глобального управління», а й запропонували власні підходи до визначення його характерних рис, варіанти організації глобального регулювання [4, с. 5–13].

Зокрема, науковці наголошують на тому, що в умовах поширення процесів глобалізації та інтеграції регулювання міжнародних економічних відносин лише на державному рівні стає недостатнім, формуються наднаціональні структури – міжнародні економічні організації, органи міжнародних інтеграційних об'єднань, транснаціональні корпорації, транснаціональні банки, які разом із відповідними державними органами виступають суб'єктами регулювання міжнародних економічних відносин.

Погоджуючись із вищенаведеними положеннями, визначаємо глобальне управління як процес спільного управління, що поєднує національні уряди, державні установи, громадянське суспільство, міжнародні регулятивні інституції для досягнення загальних цілей. Воно забезпечує рух у стратегічному напрямі та керує колективними зусиллями, спрямованими на вирішення глобальних завдань.

З другої половини ХХ ст. все вагомішою стає частка міжнародних економічних організацій у регулюванні світових економічних процесів, їх вплив на формування міжнародних стратегій економічного розвитку дедалі зростає. Так, якщо раніше міжнародні правила регулювали обмежене коло питань (такі, як зовнішня політика, оборона та деякі аспекти торгівлі), то глобалізація розширила ці рамки і визначила необхідність регулювання тих сфер, які раніше належали до повноважень урядів. Із кожним днем зростає кількість політичних питань, на які впливають міжнародні угоди та режими, обмежуючи таким чином автономність держав.

Без сумніву, існує взаємозв'язок глобалізації як процесу і діяльності міжнародних фінансових організацій (далі – МФО). З одного боку, характерні риси глобалізації зумовлюють певні зміни у функціях та організаційних структурах цих інституцій, а ті, у свою чергу, покликані стати інструментом, що уможливує реальний перебіг глобалізаційних процесів. Така позиція підтверджується думкою Л. Саакадзе, який вважає, що МФО, з одного боку, впливають на розвиток світової економіки й окремих країн, а з іншого, постійно знаходяться під впливом безлічі чинників, пов'язаних із проблемами розвитку національних економік [5, с. 101–105].

Більше того, окремі МФО концентрують значні ресурси, частка яких є помітною в глобальних фінансах, що використовуються для полегшення пристосування національних економік до міжнародної конкуренції, відкриття внутрішніх ринків, стабілізації національних грошових систем. Також МФО мають розгалужену систему функцій: консультації, обмін інформацією, розробка спільних позицій, надання фінансової допомоги, врегулювання національних та регіональних криз, фінансування національних програм розвитку тощо.

Серед МФО провідну роль відіграє Організація економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), яка була заснована 1961 р. на підставі Конвенції про створення Організації економічного співробітництва та розвитку. Вона стала спадкоємицею Організації європейського економічного співробітництва, що була утворена в 1948 р. для сприяння реалізації «плану Маршала». Нагадаємо, що цей план був спрямований на економічну допомогу США країнам Європи, що постраждали внаслідок Другої світової війни [6, с. 234].

ОЕСР є міжнародною економічною організацією розвинених країн, що визнають принципи представницької демократії та вільної ринкової економіки. З урахуванням членського складу держав цієї організації (на сьогодні до неї входить 35 найрозвиненіших держав світу) вона вважається «клубом багатих країн». Про глобальний характер цієї організації свідчить те, що її фінансова діяльність поширюється на весь світ і сприяє залученню економічно менш розвинених країн до глобалізованого світового господарства. Основне завдання ОЕСР полягає в тому, щоб координувати й регулювати міжнародні зв'язки на великому світовому просторі, поширювати передові ідеї та досвід.

Основними напрямками діяльності організації для надання глобалізації характеру стало процесу в інтересах усіх верств населення є, по-перше, розробка та реалізація конкурентної політики, удосконалення системи державного управління та самоврядування, реалізація політики стосовно малих і середніх підприємств. По-друге, забезпечення фінансової стабільності, високого рівня економічного зростання, сприяння розширенню світової торгівлі на багатосторонній недискримінаційній основі згідно з міжнародними обов'язками. По-третє, проведення масштабної аналітичної роботи в різних сферах. Це й інвестиції, освіта, пенсійна система, державне управління, екологія та транспорт, система медичного обслуговування, боротьба з корупцією, сільське господарство, регіональний розвиток, вирішення питань, пов'язаних із системою податкового адміністрування тощо. Наприклад, Комітет із питань державного управління ОЕСР є ініціатором та відповідальним за проведення

глобального форуму з питань державного управління та доброго врядування, зустрічей мережі вищих посадових осіб із питань електронного урядування та вищих посадовців із центрів уряду. До його складу входять робочі групи з питань конфлікту інтересів, управління людськими ресурсами, регуляторної політики та управління бюджету. Участь у роботі згаданого Комітету ОЕСР надає такі можливості: сприяння в ідентифікації та вирішенні стратегічних проблем, які постають перед урядами країн, зокрема підвищення довіри до державних інституцій; сприяння у проведенні збалансованої та ефективної державної політики, підвищення рівня прозорості, якості та результативності діяльності державних інституцій та наданні послуг; поширення кращих практик впровадження доброго врядування та удосконалення ефективності, прозорості, відповідальності та підзвітності державних установ [7, с. 253–261]. По-четверте, розробка рекомендацій для урядів держав щодо удосконалення державного управління, соціально-економічної політики. Ці рекомендації поєднують у собі позитивний досвід, допомагають знайти шляхи вирішення спільних проблем, скоординувати внутрішню та зовнішню політику. По-п'яте, сприяння економічному розвитку країн, що розвиваються. Ці контакти направлені на сприяння економічній інтеграції шляхом передачі цим країнам досвіду ОЕСР, а також знань і позицій держав-членів із найважливіших питань міжнародного співробітництва. Після розпаду радянського блоку в 1989 р. Організація економічного співробітництва та розвитку започаткувала програму допомоги країнам Центральної та Східної Європи.

Можна виділити кілька сфер, що швидко еволюціонують в умовах глобалізації. Зростаюча інтернаціоналізація економічної діяльності й фокусування світової економіки на постійному зростанні й розвитку визначали необхідність посилення міжнародного співробітництва у сфері корпоративного управління, оподаткування, інвестицій та ін.

Зокрема, в рамках ОЕСР розроблено багатосторонню угоду з інвестицій, відкриту для всіх країн європейського співтовариства і держав-членів організації. Розвинені країни сподіваються на прийняття універсальної угоди про режим прямих інвестицій. Текст останньої розроблено, і він знайшов відображення в Угоді про торгівельні аспекти інвестиційних заходів. Головна увага в ній приділяється поширенню на прямі інвестиції національного режиму й режиму найбільшого сприяння [11].

За участі Організації економічного співробітництва та розвитку були затверджені та впроваджені на міжнародному рівні єдині податкові стандарти. Основу стандартів склали вимоги щодо обліку інформації за запитом про податкові питання незалежно від чинного для певної країни законодавства у сфері захисту приватної інформації або банківської таємниці. Крім того, останнім часом ОЕСР на глобальному рівні сконцентрувала свою увагу на боротьбі з податковими оазисами та започаткувала ініціативу The Harmful Tax Competition – «Недобросовісна податкова конкуренція» [8]. Нагадаємо, що боротьба проти податкових оазисів почалася ще в 1998 році зі спроби скласти список країн, податкове законодавство яких не відповідає правилам чесної конкуренції. Ця угода регулює права та обов'язки у випадку спеціальних та спонтанних запитів органів влади іншої країни, зобов'язує банки та інші фінансові установи повідомляти органи влади у власній країні про відсотки від дивідендів, активи на рахунках чи виручку від продажу фінансових активів. З огляду на підписання такої угоди ОЕСР заявила про впровадження так званої BEPS-ініціативи (Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting) – плану дій, спрямованого на боротьбу з розмиванням податкової бази та переміщенням прибутків [9]. Минулого року під час саміту 20 найпотужніших країн світу (G20) у турецькому місті Анталія був ухвалений план дій проти таких практик.

Позитивно глобалізація економічних ресурсів відображається на корпоративному управлінні, підвищуючи його стандарти по всьому світі за допомогою міжнародних міжурядових організацій. У той час як уряди відіграють головну роль у створенні правового, інституціонального й регуляторного кліматів, в яких розвиваються певні системи корпоративного управління, основна відповідальність лягає на приватний сектор. У світлі зростання розуміння важливості належного корпоративного управління ОЕСР розробила кодекс стандартів і керівництво з корпоративного управління, що мають характер «м'якого

права». Принципи корпоративного управління ОЕСР становлять частину більш широких зусиль на міжнародному рівні, що сприяють підвищенню прозорості, цілісності й верховенства закону. Крім цього, між Світовим Банком і ОЕСР здійснюється співробітництво в рамках Форуму з глобального корпоративного управління й ряду регіональних діалогів [10, с. 167]. Інші ініціативи ОЕСР, що відображають внесок у ці зусилля, включають Конвенцію з боротьби з хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, Керівництво для мультинаціональних підприємств, що пропонують добровільні принципи та стандарти з відповідальної поведінки бізнесу, Рекомендації щодо удосконалення етичних норм поведінки державних службовців і діяльність Робочої групи з протидії відмиванню грошей тощо.

Значною є роль ОЕСР у процесі міжнародної стандартизації фінансової звітності. Процес ліквідації бар'єрів із метою оптимізації фінансових угод вимагає й універсалізації стандартів звітності. На цьому, насамперед, наполягають інвестори з усього світу, більше 90% з яких вважають за необхідне введення єдиного стандарту звітності [7], хоча в питанні про те, який саме стандарт повинен відігравати цю роль, їх думки розходяться, але більшість виступає за прийняття норм міжнародних стандартів звітності, оскільки вони дозволяють ефективніше оцінювати фінансовий стан компаній.

Висновки. Таким чином, сучасний етап розвитку міжнародних правовідносин характеризується процесами посилення глобалізації міжнародних економічних відносин, взаємозалежності держав.

Міжнародні фінансові організації виступають сьогодні важливим структурним елементом глобальної міжнародної економічної системи. Зв'язок глобалізаційного процесу і МФО є обопільним. Характерні риси глобалізації зумовлюють певні зміни у функціях та організаційних структурах цих інституцій, а ті, у свою чергу, покликані стати інструментом, що уможливує реальне здійснення глобалізаційних процесів.

Про глобальний характер Організації економічного співробітництва та розвитку свідчить те, що її діяльність поширюється на весь світ, сприяє залученню економічно менш розвинених країн до глобалізованого світового господарства. Вона не тільки є двигуном прискорення глобалізації міжнародної економіки, але й посідає важливе місце у вирішенні глобальних суспільних проблем світу.

Із розвитком процесу глобалізації політика Організації економічного співробітництва та розвитку зазнала певних змін. Це призвело до розширення сфери діяльності ОЕСР, яка на сьогодні займається не тільки вивченням становища політичної сфери кожної країни-члена організації, а й проводить аналіз взаємодії між різними секторами, між країнами ОЕСР та країнами, що не входять до її складу. Це знаходить своє відображення в розгляді таких питань, як державне управління, регіональний розвиток, освіта, екологія, соціально-економічні проблеми та ін., які виходять за рамки національних кордонів, що сприяє глибшому розумінню цих проблем, пошуку більш ефективних способів їх спільного рішення.

Список використаних джерел:

1. Kohler H. Working for a Better Globalization : Conference on Humanizing the Global Economy / International Monetary Fund // Washington [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/en/news/articles/2015/09/28/04/53/sp012802>.
2. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія та сучасність / А.С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
3. Человек: соотношение национального и общечеловеческого : сб. материалов междунар. симпозиума (г. Зугдиди, Грузия, 19-20 мая 2004 г.), вып. 2 / под ред. В.В. Парцваня. – СПб. : С.-Петербур. философ. общество, 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://anthropology.ru/ru/texts/kvarats_va/mannt_14.html.
4. Барабанов О.Н. Проблемы глобального управления: выбор аналитической парадигмы / О.Н. Барабанов // Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика, – 2009. – № 2. – С. 5–13.

5. Саакадзе Л. Формування системи взаємодії міжнародних фінансових інститутів в умовах глобалізації / Л. Саакадзе // Антологія творчих досягнень. Вип. 3. – К. : Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, 2007. – С. 101–105.
6. Козак Ю.Г. Міжнародні організації / за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, З.В. Кутайні. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 483 с.
7. Толкованов В.В. Роль міжнародних організацій у забезпеченні доброго врядування і сталого розвитку в контексті розгортання процесів глобалізації та інтеграції / В.В. Толкованов // Актуальні проблеми державного управління, – 2014. – № 1. – С. 253–261.
8. Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue : OECD Publications / OECD Publishing // Paris. – 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>.
9. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting : OECD Publications / OECD Publishing // Paris. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.oecd.org/ctp/BEPSActionPlan.pdf>.
10. Hahn H.J. Organisation for Economic Cooperation and Development / H.J Hahn. – Paris : OECD Publications, 1983. – 298 p.
11. Multilateral Agreement on Investment : International investment agreements / OECD Home // Paris. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/investment/internationalinvestmentagreements/multilateralagreementoninvestment.htm>.

